अत्रानुभवमेवप्रमाणयन्नुत्तरमाह प्रत्यक्षमिति सतःपंथाब्रह्मप्राप्तिमार्गोयोगस्तत्रस्थिताःसंतोभवंतइहजीवत्येवदेहेप्रत्यक्षंपश्यंतिपश्यंतुपरीक्षयंतु विधौलेट् किंतत्परीक्षणीयंप्रत्यक्षंघटंप्रत्यक्षीकरोमिघटंप्रत्यक्षेणपश्यामीतिविषयकरणयोरपिप्रत्यक्षशब्दप्रयोगादितितत्राह प्रत्यक्षमिति यद्भवंतःकर्मठाउपासतेप्रार्थयंते तत्प्रत्यक्षंसुखाद्यनुभवरूपंअत्रास्मिन्लोकेकिंकिंस्वरूपमस्तीति ॥ ४० ॥ तत्रसुखाद्यनुभवंपरीक्षितुमशक्तःप्रतिवादित्वंपरित्यज्यशिष्यत्वेनकपिलमनुसरन्स्यूमरश्मिरुवाच स्यूमेति इहागतोगविप्रविष्टः विवक्षयास्वपक्षनिर्वाहेच्छया वहतेरिदंरूपं नप्रातिभाव्येनेत्यर्थः ॥ ४१ ॥ संशयंकिंविषयात्मकंप्रत्यक्षंज्योतिष्टोमादिप्राप्यं उतइंद्रियमनोबुद्ध्याख्यकरणात्मकं आद्ये एकस्यांयुवत्यांकामुकसपत्न्योरागद्वेषदर्शनेनविषयस्यसुखरूपत्वानियमेनकाम्यत्वायोगात् अंत्ये सुखकरणत्वादेवतेषांसुखत्वाभावे नाकाम्यत्वात् अथस्वरूपसुखाभिव्यक्तयेकरणपाटवमेवकाम्यंतदाविरक्तानांविनापिविषयंसुखसिद्धेःस्वर्गकामादिपदवैयर्थ्यं पराभिमतचित्तसंस्कारपक्षानतिरेकादितिअन्यतरानिर्णयात्संशयस्यघोरत्वं विशेषंजिज्ञासुःकपिलोक्तिमनुवदति प्रत्यक्षमिति विषयःप्रत्यक्षं बुद्धिःप्रत्यक्षतरं प्रत्यक्षतमंतुकिंबुद्धिविशिष्टश्चिदाभासः उतबुद्धिनिष्कृष्टोऽन्यःकश्चिदात्मेति यंभवंतउपासतेतंमेब्रुवंत्वितिविपरिणामेनानुषं

कपिलउवाच प्रत्यक्षमिहपश्यंतिभवंतःसत्पथेस्थिताः॥ प्रत्यक्षंतुकिमत्रास्तियद्भवंतउपासते ॥ ४० ॥ स्यूमरश्मिरुवाच स्यूमरश्मिरहंब्रह्मन्जिज्ञासार्थमिहागतः॥ श्रेयस्कामःप्रत्यवोचमार्जवान्नविवक्षया ॥ ४१ ॥ इमंचसंशयंघोरंभगवान्प्रब्रवीतुमे॥ प्रत्यक्षमिहपश्यंतोभवंतःसत्पथेस्थिताः॥ किमत्रप्रत्यक्षतमंभवंतोयदुपासते ॥ ४२ ॥ अन्यत्रतर्कशास्त्रेभ्यआगमार्थंयथागमं॥ आगमोवेदवादास्तुतर्कशास्त्राणिचागमः ॥ ४३ ॥ यथाश्रममुपासीतआगमस्तत्रसिध्यति॥ सिद्धिःप्रत्यक्षरूपाचदृश्यत्यागमनिश्चयात् ॥ ४४ ॥

जनीयं ॥ ४२ ॥ स्वमतमाहअन्यत्रेति तर्कैकप्रधानानिवेदविरोधीनिलोकायतार्हतसौगतकापालिकादिशास्त्राणितेभ्योन्यत्रतानिवर्जयित्वाआगमस्यार्थंयथायथावत्अगमंअधिगतवानस्मि तत्रआगमःकिंपाशुपतपांचरात्रादिरित्येतांशंकांनिरस्यति आगमइति तर्कशास्त्राणिवेदार्थनिर्णायकानिपूर्वोत्तरमीमांसेसांख्यपातंजलेच यत्रवेदस्यस्वतःप्रामाण्यमास्थीयतेनानुमानांतरसंवादसापेक्षं ॥ ४३ ॥ तान्येतानियथाश्रममाश्रमधर्ममनतिक्रम्योपासीत तत्राप्यागमोमीमांसाद्वयोपगृहीतःसिध्यति सांख्यपातंजलेत्वंशतोवेदविरोधान्नसिध्यतः तथाहि सांख्यैरहिंसैवप्रशस्यते पातंजलैश्चचित्तनिरोधएव तावुभौयागाद्यनुष्ठानप्रतिबंधकावतोनसिध्यतः ननुपृथ्व्याप्यतेजोऽनिलखेसमुत्थितेपंचात्मकेयोगगुणेप्रवृत्ते नतत्ररोगोनजरानमृत्युःप्राप्तस्ययोगाग्निमयंशरीरमितिपंचभूतजयाद्योगिनामप्यजरत्वामरत्वादिसिद्धिःप्रत्यक्षागममूलादृश्यते सत्यं प्रतिक्षणपरिणामिनोजन्मवतःशरीरस्याजरत्वामरत्वेप्रत्यक्षानुमानविरुद्धे अतोयाप्रत्यक्षस्यरूपमिवरूपंयस्याइतिप्रत्यक्षाविरुद्धाचादनुमानाविरुद्धाचआगमनिश्चयाद्दृश्यतिदृश्यते गत्यागतिदिव्यभोगप्राप्त्यादिरूपासैवसिद्धिरिति ॥ ४४ ॥

Digitized by Google